

Michał W y r o s t k i e w i c z. *Ekologia ludzka. Osoba i jej środowisko z perspektywy teologicznomoralnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2007 ss. 205.

Problematyka ekologiczna od kilku dziesiątków lat jest jednym z ważniejszych wymiarów przesłania moralnego Kościoła. Dzieje się tak nie tylko dlatego, że kryzys ekologiczny jest w swej istocie kryzysem właściwej hierarchii wartości. Tak naprawdę ujawnił on kryzys człowieka, który zagubił prawdę o sobie i obiektywnej hierarchii wartości. Człowiek jawi się także jako zwornik wszystkich skutków degradacji środowiska naturalnego, a – jak zauważył w jednym ze swoich orędzi na Światowy Dzień Pokoju Jan Paweł II – cierpienie ziemi prowadzi nieuchronnie do cierpienia człowieka (por. Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju: *Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem* nr 5).

W nauczaniu Kościoła ostatnich dekad dostrzegalna jest pewna ewolucja, polegająca na przejściu od „ekologii przyrodniczej” do „ekologii ludzkiej”, która wskazuje na osobę jako podstawową jednostkę obserwowanego przez nią układu ekologicznego. Układ ten, oprócz świata przyrody, opisywany bywa m.in. przez podstawowe więzi międzypersonalne, wspólnoty ludzkie oraz podstawowe struktury życia społecznego. Elementy te wyznaczają nowy horyzont dla współczesnej «kwestii ekologicznej». W tym kontekście szereg wypowiedzi papieskich – doceniając postęp w dziedzinie ochrony gatunków roślin i zwierząt – przypomina, że „ciągle za mało uwagi przywiązuje się do ochrony warunków moralnych prawdziwej «ekologii ludzkiej»” (CA 38).

W tej perspektywie należy umieścić publikację dra Michała Wyrostkiewicza, pracownika naukowo-dydaktycznego KUL, pt. *Ekologia ludzka. Osoba i jej środowisko z perspektywy teologicznomoralnej*, wydanej w Wydawnictwie KUL. Jest to rozprawa, która staje się próbą spojrzenia na kondycję współczesnego człowieka z perspektywy jego naturalnego środowiska, wyznaczonego przez trzy faktory: przyrodę, społeczeństwo oraz samą osobę. Każdy z nich jawi się jako niezbędny do tego, by mógł on egzystować i rozwijać się w sposób zgodny ze swoją naturą.

Recenzowana publikacja składa się z czterech rozdziałów, poprzedzonych przedmową autorstwa S. Nowosada, wykazem skrótów oraz wstępem. Całość została dopełniona zakończeniem oraz wykazem bibliografii. Rozdział I zatytułowany „U źródła ekologii ludzkiej” – jak zauważa sam Autor – jest swego rodzaju rozbudowanym wprowadzeniem do całości rozprawy. Przedstawia on bowiem i wyjaśnia główne pojęcia, założenia i zadania ekologii klasycznej oraz wskazuje na potrzebę dialogu ekonomiczno-teologicznego, znajdując dlań personalistyczne uzasadnienie. Wspólnym punktem zainteresowania obu dyscyplin jest bowiem człowiek-osoba (w perspektywie ekologii ujmowana wraz ze środowiskiem, w którym żyje). Konkretnym owocem dialogu między ekologią a teologią moralną jest – według Autora – właśnie ekologia ludzka, której problematyka stała się podstawowym przedmiotem rozprawy.

W rozdziale II: „«Panorama świata współczesnego» – kryzys ekologiczny” Autor przedstawił aktualną kondycję osoby i jej naturalnego środowiska ze szczególnym uwzględnieniem relacji, jakie łączą obie te rzeczywistości, zwłaszcza pod kątem możliwych zagrożeń i wypaczeń naturalnego stanu w środowisku ludzkim. Sytuacje te ostatecznie utrudniają lub uniemożliwiają osobie ludzkiej osiągnięcie integralnego rozwoju.

Rozdział III został poświęcony zagadnieniu rozwoju integralnego jako zasadniczej kategorii ekologii ludzkiej. Po przedstawieniu antropologiczno-teologicznych podstaw rozwoju, Autor szerzej ukazał dwa jego elementy: rozwój sfery cielesnej oraz rozwój duchowo-religijny, jak również dwa jego czynniki: pracę oraz poznawanie prawdy. Z kolei ostatnia część publikacji omawia społeczeństwo i przyrodę jako istotne elementy naturalnego środowiska osoby ludzkiej. W kontekście życia społecznego szczególna uwaga winna być skierowana na rodzinę jako podstawową komórkę ekologii ludzkiej. Autor przedstawił tutaj także istotne zasady życia społecznego, zawarł rozważania na temat właściwego systemu społeczno-politycznego oraz pokoju jako oznak ładu ekologicznego w świecie, a także ukazał Kościół jako jedną z „ekologicznych nisz” dla osoby ludzkiej. Całość kończą rozważania dotyczące ochrony przyrody. Przyjęta argumentacja odwołuje się zarówno do płaszczyzny przyrodniczej, jak i teologicznej.

Główny przedmiot i zarazem cel naukowych analiz M. Wyrostkiewicza można określić dwupłaszczyznowo. Z jednej strony, jak sam wskazuje, jest nim „ukazanie ekologii ludzkiej jako koncepcji pomagającej zrozumieć zależności istniejące w świecie oraz jako narzędzia porządkującego relacje osoby do jej środowiska naturalnego” (s. 16). W kontekście powyższego stwierdzenia i zawartych w rozprawie analiz ekologia ludzka jawi się jako pewna koncepcja naukowa, teoria o charakterze kognitywistyczno-epistemologicznym lub jako paradygmat opisujący osobę w jej naturalnym środowisku. Z drugiej strony w swoich badaniach Autor postawił sobie za cel „wypracowanie ogólnych postulatów oraz niektórych szczegółowych wskazówek, które powinny być wcielone w życie dla zachowania naturalnego porządku w świecie” (s. 16). Lektura publikacji upoważnia do stwierdzenia, że założone cele badawcze zrealizowano w pełni.

Wszechstronna prezentacja zagadnienia ekologii ludzkiej jest świadectwem tego, że Autor zna – i to dogłębnie – osiągnięcia różnych dyscyplin naukowych zajmujących się człowiekiem i środowiskiem, w którym on żyje. Należy przyznać rację Autorowi, gdy zauważa, że dziś nietrudno znaleźć publikacje dotyczące zagadnień ekologicznych w rozumieniu nauk przyrodniczych. Dostępne są również takie, które podejmują zagadnienie

przyrody z punktu widzenia filozofii czy teologii. Brak jednak w tym zakresie całościowych monografii *sensu stricte* interdyscyplinarnych – zawierających integralne spojrzenie na świat, odwołujących się zarówno do doświadczeń empirycznych, jak i wiedzy będącej efektem spekulacji rozumowych i analiz opartych na Objawieniu.

W tej perspektywie należy podkreślić znaczenie i nowość recenzowanej publikacji. Nie licząc kilku artykułów problematyka ekologii ludzkiej, pomimo tego, że samo pojęcie znajduje się w opracowaniach naukowych od początku lat dziewięćdziesiątych, dotychczas nie doczekała się gruntownego i całościowego opracowania. „Ekologia ludzka” jest nową kategorią opisującą całokształt życia człowieka i dobrze się stało, że została ona tak szybko na gruncie teologii moralnej opracowana, tym bardziej, że kilka razy wprost została przywołana w nauczaniu społecznym Kościoła.

Za trafne należy uznać także sformułowanie ogólnych postulatów i niektórych szczegółowych wskazówek, które powinny być wcielone w życie dla zachowania naturalnego porządku w świecie. W rzeczywistości bowiem wszelki dyskurs teologicznomoralny w zakresie problematyki społecznej nie zadowala się jedynie opisem danej rzeczywistości, ale – zgodnie z profetycznym charakterem nauczania społecznego Kościoła oraz zgodnie ze sposobem prowadzenia dyskursu naukowego w obrębie teologii moralnej społecznej – zawsze zmierza do sformułowania określonych norm, postulatów czy innych wskazań moralnych. Spośród obszarów zbliżonych do problematyki ekologii ludzkiej można chociażby wymienić zagadnienia rozwoju integralnego czy integralnej koncepcji praw człowieka, które zawierają w sobie konkretne zobowiązania normatywne.

Należy wyrazić życzenie, aby recenzowana publikacja stała się z jednej strony obowiązkową lekturą dla wszystkich zainteresowanych tematyką ekologiczną, z drugiej zaś strony by była impulsem do ożywienia dialogu między teologami moralistami a przedstawicielami różnych nurtów związanych z szeroko rozumianą ekologią dzięki wspólnej trosce, jaką jest człowiek postrzegany w całokształcie relacji społecznych i środowiska, które go otacza.

Jerzy Gocko SDB
Instytut Teologii Moralnej KUL